

KALBOS SMULKMENOS

V. Mažiulis

G. Mustas savo 1951 m. straipsnyje „Zur Etymologie des finn. *laiva*, lit. *laivas*, „Schiff“ (KZ LXIX 179—184) gana įtikinamai rašo, kad liet. *laivas*, latv. *laiva* ešą kilę iš finų kalbų, plg. suom. *laiva* „laivas“. Finai žodį *laiva* gavę iš germanų, plg. runų įrašų *hlaiwa* „karstas, Grabhügel“, got. *hlaiw* „karstas“, sen. angl. *hlāw*, *hlæw* „karstas, Grabhügel“. Reikšmių „laivas: karstas“ santykį straipsnio autorius pagrįstai argumentuoja tuo, kad senovės germanai mirusiųjų (ypač kilmingųjų) lavonus mėgdavę laidoti arba sudeginti laivuose. Pirmykštė šio germanų žodžio reikšmė galėjusi būti „gyvenamas namas“ („Wohnhaus, Hütte“).

Dėl kito baltų kalbų žodžio finiškos kilmės kalba E. Nieminenas savo 1955 m. straipsnyje „Die baltischen und ostseefinnischen Ausdrücke für Segel“ (KZ LXXII 129—160). Čia jis, remdamasis nagrinėjamojo žodžio išplitimu lietuvių ir latvių raštuose bei tarmėse, įrodo, kad latv. *buris*, liet. *būrė* ešą paskolinti iš lybių kalbos.

A. Majerio (A. Mayer) straipsnyje (1951 m.) „Zwei Inselnamen in Adria“ (KZ LXX 76—96) tarp kitko nurodoma, kad mesapų vietovardis *Tara-nt-* [„prie vienos lagūnos upės, vardu *Tara*, esantis miestas, t. y. Taros miestas“ (plg. Kretschmer Glotta XIV 89)] pagal priesagą *-nt-* ešą panašus į lietuviškuosius *Laukantė* (upė): *laūkas*, *šalantas* (upė): *salà*¹.

Savo straipsnyje „Notes d'étymologie et de grammaire Hittites III“² B. Čopas, nagrinėdamas hetitų etimologijas³, nurodo, kad het. *kariia-* „pri-, apdengti; paslėpti“ (reikšmė pagal J. Friedrich, Hethitisches Wörterbuch, 100 psl.) ir het. *kurk-* „(ap)saugoti“ < „apdengti“ (reikšmės pagal F. Sommer, Heth.-akkad. Bil., 101—102 psl.), be kitų indoeuropiečių kalbų (B. Čop. I. c., 20 ir sek. psl.), turį giminaičių ir baltų kalbose. Abu šie žodžiai ešą kilę iš ide. šaknies **k^uer-* „apdengti“: pirmojo žodžio archetipas ešąs **kuor-iiē/o-*, antrojo — **kur-q/gh-* arba **kur-q/gh-*. Hetitiškajam *kariia-*, B. Čopo nuomone, ešą giminaičiai ir prūs. *sarwis* bei liet. *šarvas*, kurį galėję atsirasti iš senesnės lyties **švarvas* (panašiai kaip liet. *sāpnas* iš **svapnas*). Su tokiu teiginiu nė vienas baltistas negali sutikti, kadangi prūs. *sarwis*, liet. *šarvas* yra germaniški (seni) skoliniai⁴. Taip pat nepatikima ir prūs. *sarkstes* „kardo makštys“ (dgs. mot. g.) kildinimas iš **švark/g-* ir jo gretinimas su het. *kurk-* (B. Čop. I. c., 21 psl.). Prūs. *sarkstes*, mano nuomone, greičiausia bus tos pačios šaknies žodis kaip ir liet. *sėrgi*, *-ėti*, prūs. *absergīsnan* „apsauga“, *butsargs* „buto sar-

¹ Mayer. Zwei Inselnamen in Adria KZ LXX, S. 93, plg. Reallexicon der Vorgeschichte, VI Band, hrg. M. Ebert, Berlin, 1926, S. 45; G. Gerullis. Die altpreussischen Ortsnamen, Berlin—Leipzig, 1922, S. 256; Pr. Skardžius. Lietuvių kalbos žodžių daryba, V., 1941, 374 psl.

² „Slavistična revija“, IV letnik 1—4 — „Linguistica“, leto II, 1956, št. 1—2.

³ Žr. to paties autoriaus hetitų etimologijas žurnale „Revue Hittite et Assiologique“, tome XIII, fasc. 57, Paris, 1955, p. 63—71.

⁴ Žr. K. Būga. Kalba ir senovė, 64 psl.; K. Alminauskis. Die Germanismen des Litauischen, Teil I, S. 20.

gas“, latv. *saŕgāt* „sergēti“⁵. Dēl šio prūsų žodžio priesagos *-ste* (= liet. *-stė*) plg. liet. *veŕpstė: veŕpia, veŕpti, sviŕstė* „svirtis“: *sviuro, sviurti* ir pan. Prūs. *sarkstes* anksčiau, galima manyti, buvo *i*-kamienis, plg. prūs. *sansy* < **zansē*: liet. *žąsis*, prūs. *pette*: liet. *petis*, latv. *sakne*: liet. *šaknis* ir kt. (plg. Pr. Skardžius. I. c., 54, 328 ir sek. psl.). Tokiā prūs. *sarkstes* lytj, t. y. **sargstis* (vns. vard.), plg. su liet. *svirstis, -iēs* (Gervėčiai): *svirstė* (Melduičiai) ir kt. Pagaliau, nepatikimas yra minėtų hetitiškų žodžių etimologinis gretinimas ir su liet. *švaŕkas, šaŕkas* (Būga pateikia lytis: *švaŕkai, šaŕkai* (žr. K. Būga. I. c., 289 psl.), latv. *svārki* (B. Čop, I. c., 21—22 psl.), nes jie yra skoliniai (žr. K. Būga. I. c., M. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīca, III s., 1144 lpp.).

⁵ Tolimesnę etimologiją žr. R. Trautmann. Baltisch-slavisches Wrb., S. 257—258.

К ВОПРОСУ ОБ ОМОНИМАХ

Заметка по поводу статьи В. И. Абаева «О подаче омонимов в словаре» («Вопросы языкознания», 1957, № 3)

С. М. Потапов

В. И. Абаев на ряде удачно подобранных примеров показывает, как благодаря «необычному пониманию омонимии... в одних и тех же словарях от одного издания к другому количество омонимов катастрофически растет». Автор, несколько гиперболизируя создавшееся положение, высказывает опасение: «Если так пойдет дальше, то через десяток лет наши словари будут сплошь и рядом состоять из одних омонимов» (стр. 31).

Заинтересовавшись вопросом, откуда берутся в таком количестве новые омонимы, В. И. Абаев устанавливает: «К счастью, дело оказалось не хитрое. Размножение омонимов идет в основном за счет полисемии: *вольный* «свободный» и *вольный* «имеющий возможность свободно делать что-н.»; *долг* «обязанность» и *долг* «взятое взаймы»; *лад* в быту и *лад* в музыке и т. д.» (стр. 31—32).

В статье справедливо указывается на недостаток наших словарей — смешение в некоторых случаях омонимии и полисемии. Однако с отдельными теоретическими положениями, высказанными в анализируемой статье, едва ли можно соглашаться.

Ошибки в работе наших лексикографов при разграничении слов-омонимов и разных значений одного и того же слова имеют место. Но отсюда никак не следует, что получившие признание взгляды на омонимы требуют каких-либо существенных исправлений. Нельзя брать